

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปลดบุคคลธรรมดาจากลี้มละลาย

ระบบกฎหมายลี้มละลายเกิดขึ้นในโลกมาเป็นระยะเวลาอันตั้งแต่ยุคสังคมนิยมกรรม และชุมชนยิวโบราณ¹ โดยมีวิวัฒนาการมาตามยุคสมัยต่างๆ ซึ่งจุดเริ่มต้นของการรวบรวมหนี้สินในระบบกฎหมายลี้มละลาย คือ การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้และจัดสรรแบ่งปันทรัพย์สินนั้นตามกระบวนการให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลาย โดยกฎหมายลี้มละลายในยุคปัจจุบันแตกต่างจากในอดีตที่เป็นหลักการลงโทษลูกหนี้ (Punishment) มาสู่หลักการให้อภัย (Forgiveness) ตั้งแต่การให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินด้วยการปรับโครงสร้างหนี้ ประenomหนี้ ฟื้นฟูกิจการเพื่อป้องกันการลี้มละลายตามวิธีการฟื้นฟูกิจการ ซึ่งเป็นมาตรการในการป้องกันมิให้ลูกหนี้ลี้มละลายเพื่อให้ลูกหนี้ได้ฟื้นตัวขึ้นมาใหม่และทำให้ลูกหนี้มีทุนในการประกอบธุรกิจเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยรวม สำหรับกฎหมายลี้มละลายของไทยนั้นการตกเป็นบุคคลลี้มละลายทำให้ถูกจำกัดสิทธิทางกฎหมายตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้หลายประการ² เช่น ถูกจำกัดสิทธิในการทำนิติกรรมบางประการ ถูกจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพบางอย่าง ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงและถูกลดความน่าเชื่อถือลงในการประกอบธุรกิจต่างๆ ทั้งที่ต้นเหตุของการถูกฟ้องลี้มละลายนั้นอาจไม่ใช่สาเหตุที่ร้ายแรง เช่น การขาดสภาพทางการเงินในการประกอบธุรกิจเพียงชั่วคราวเท่านั้น และวัตถุประสงค์ของกฎหมายลี้มละลายไทยก็เพื่อให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินโดยเร็วและสามารถกลับมาตั้งตัวประกอบกิจการใหม่ได้

จากการที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 2 ว่าด้วยเรื่องวิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎีของการปลดจากการลี้มละลาย และบทที่ 3 ว่าด้วยเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวกับการปลดจากการลี้มละลายทั้งจากกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ แล้วได้พบว่าการปลดจากการลี้มละลายนั้น ยังมีข้อกฎหมายในบางเรื่องบางประเด็นที่ยังมีความบกพร่อง ขาดความชัดเจน และไม่รัดกุมเท่าที่ควร ซึ่งทำให้หรืออาจจะทำให้ทั้งเจ้าหนี้บางประเภทไม่ว่าจะได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้หรือไม่ก็ตาม เจ้าพนักงาน

¹ วิชามหาคุณ. (2547). “วิวัฒนาการโดยสังเขปของระบบลี้มละลาย”. *วารสารกฎหมาย*, 22, ฉ.2, หน้า 21-25.

² สุธีร์ ศุภนิคย์. (2557). *หลักกฎหมายลี้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา. หน้า 18.

พิทักษ์ทรัพย์ ลูกหนี้ที่มาขอปลดจากการล้มละลาย ตลอดจนบุคคลต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่อง การปลดจากการล้มละลายได้รับความเสียหายได้

ดังนั้น ในบทนี้จะขอกล่าวถึงปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการปลดบุคคลธรรมดา ออกจากการล้มละลายในส่วนที่เป็นปัญหาข้อกฎหมาย อันเนื่องมาจากพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ไม่ได้บัญญัติไว้ หรือได้มีการบัญญัติไว้แต่บัญญัติครอบคลุมไปไม่ถึงจนให้เกิด ช่องว่างเป็นผลให้เป็นที่กำกวมของปัญหาต่างๆ ในการขอปลดบุคคลธรรมดาจากการล้มละลาย ตามมา เช่น ต่อบุคคลล้มละลายในการขอปลดจากการล้มละลาย ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ในการรวบรวมทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลาย และต่อบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายของบุคคล ล้มละลายในการได้รับชำระหนี้เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้ปลดจากการล้มละลายแล้ว เป็นต้น ซึ่งปัญหา ต่างๆ ที่จะทำการศึกษาได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำขอปลดจากการล้มละลาย โดยคำสั่งศาล ปัญหาการอุทธรณ์คำสั่งศาลของการขอปลดจากการล้มละลาย ปัญหาเกี่ยวกับ ระยะเวลาในการปลดจากล้มละลายโดยผลกฎหมาย และปัญหาเกี่ยวกับผลของคำสั่งปลดจากการ ล้มละลาย ซึ่งสามารถแยกพิจารณาออกเป็นประเด็นเพื่อทำการศึกษา และเพื่อหาแนวทางในการ แก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป ดังนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำขอปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล

เดิมสภาพเศรษฐกิจของไทยอยู่ในสภาพฟื้นฟู หรือที่เรียกว่าเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ ประชาชนมีเงินจับจ่ายใช้สอยใช้จ่ายกันแบบฟุ้งเฟ้อ และได้ก่อหนี้ขึ้นอันเกิดมาจากการซื้อบ้าน รถยนต์ และใช้บัตรเครดิต ต่อมาเมื่อประเทศไทยประสบปัญหาสถานะเศรษฐกิจตกต่ำและรัฐบาลประกาศ ลอยตัวค่าเงินบาท ทำให้บริษัทเงินทุน บริษัทเอกชนทั่วไปต้องประสบปัญหาการขาดทุนและได้ทำ การลดต้นทุนด้วยการลดจำนวนพนักงาน ลดเงินเดือน เลิกจ้าง หรือปิดกิจการ อันส่งผลให้มีคนตกงาน เป็นจำนวนมาก ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ ทำให้เกิดปัญหานี้ เสียทั้งในภาคสถาบัน การเงิน เอกชน และผลจากการที่มีหนี้เสียจำนวนมาก ก่อให้เกิดนโยบายลด หนี้เสียของบริษัทเงินทุน และธนาคาร โดยการจำหน่ายหนี้เสีย ซึ่งหนทางหนึ่งในการจำหน่ายที่สูญ คือ การฟ้องคดีล้มละลาย³

อย่างไรก็ดี เมื่อศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายแล้ว บุคคลล้มละลายจะได้รับปลดจากการ ล้มละลาย ก็ต่อเมื่อ ศาลได้มีคำสั่งปลดจากการล้มละลาย หรือเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลา 3 ปีนับแต่

³ พรพิมล มินทนา. (2555). *กฎหมายล้มละลาย: ศึกษากรณีข้าราชการถูกฟ้องล้มละลาย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 74.

วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย ซึ่งในมาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ได้ให้สิทธิแต่บุคคลล้มละลายที่จะขอปลดจากล้มละลายโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีคำสั่งปลดจากล้มละลายและต้องนำเงินมาวางต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามจำนวนที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเห็นสมควร ไม่เกินห้าพันบาท เพื่อเป็นการประกันค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายส่วนหลักเกณฑ์ที่ศาลจะนำมาใช้ในการพิจารณาคำร้องของบุคคลล้มละลายเพื่อมีคำสั่งปลดจากการล้มละลายหรือไม่นั้น ตามมาตรา 71 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย บัญญัติไว้เพียงให้ศาลพิจารณาว่า หากได้แบ่งทรัพย์สินชำระให้แก่เจ้าหนี้ที่ได้ขอรับชำระหนี้ไว้แล้ว ไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบ และบุคคลนั้นต้องไม่เป็นบุคคลล้มละลายโดยทุจริตเท่านั้น ก็จะสั่งปลดจากการล้มละลาย⁴

ผู้เขียนเห็นว่า เงื่อนไขในการนำมาประกอบการพิจารณาก็มีเพียงเท่านี้ โดยพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 71 ไม่ได้เปิดโอกาสให้พิจารณาถึงเงื่อนไขประการอื่นของลูกหนี้ด้วย ย่อมเป็นการไม่เพียงพอต่อการนำมาประกอบการพิจารณาเพื่อมีคำสั่งในกรณีขอปลดจากการล้มละลาย เพราะว่าในเวลาทีลูกหนี้ไปก่อนนี้ลูกหนี้มักไม่มีเจตนาทุจริต เนื่องจากยังไม่มีควมจำเป็นที่จะต้องแสดงเจตนาทุจริตนั้นออกมา แต่ต่อมาภายหลังจากลูกหนี้ไม่สามารถปฏิบัติการชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ ทั้งนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากลูกหนี้บริหารกิจการของตนด้วยความประมาท ขาดความรอบคอบ ขาดทักษะ และความเชี่ยวชาญ ประกอบกับการที่ขาดทุนจนไม่มีเงินมาปฏิบัติการชำระหนี้ได้ ซึ่งที่กล่าวมาก็ไม่ได้หมายความว่าลูกหนี้จะต้องเป็นบุคคลทุจริตเสมอไป

ดังนั้น อาจเกิดปัญหาขึ้นมาได้ว่า นอกจากความทุจริตของลูกหนี้แล้ว ถ้าหากว่าลูกหนี้ที่ถูกพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลายมาก่อน แล้วได้รับการปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมายตามไปก่อนนี้ขึ้นใหม่แล้วหลีกเลี่ยงไม่ยอมชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เต็มจำนวน ปล่อยให้เจ้าหนี้มาฟ้องให้ล้มละลายอีก แล้วบุคคลดังกล่าวก็ขอปลดจากการล้มละลายและทำการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ที่ได้ขอรับชำระหนี้ไว้แล้วเพียงร้อยละห้าสิบ เพื่อจะได้เข้าเงื่อนไขที่ได้รับการปลดจากการล้มละลายอีกรอบ อีกทั้งคำว่า บุคคลล้มละลายทุจริต ก็ไม่ได้มีความหมายรวมไปถึงบุคคลที่เคยถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาก่อน ดังนั้นจึงมีโอกาที่ผู้ถูกปลดจากการล้มละลายโดยผลกฎหมายแล้วมาใช้ช่องทางตามมาตรา 71 มาขอปลดอีกเพื่อจะได้ชำระหนี้เพียงร้อยละห้าสิบของจำนวนหนี้ที่ศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ ซึ่งจากปัญหาดังที่กล่าวมานี้ ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย เพราะหากลูกหนี้ได้รับการปลดจากการล้มละลายย่อมทำให้เจ้าหนี้อื่นๆ หลุดพ้นจากการได้รับชำระหนี้เลยเหลือไว้แค่เจ้าหนี้สองประเภทเท่านั้นที่ไม่หลุดพ้นไปด้วย นั่นก็คือ เจ้าหนี้ภาษี และเจ้าหนี้ที่เกิดจากการทุจริตของบุคคลล้มละลาย

⁴ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483. มาตรา 71.

ประกอบกับผลจากการศึกษากฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษนั้น Insolvency Act 1986 ได้บัญญัติในเรื่องนี้ไว้ว่าบุคคลล้มละลายอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งปลดจากล้มละลายได้เร็วที่สุดคือ 5 ปีนับแต่วันที่ตกเป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งทางปฏิบัติบุคคลที่ยื่นคำร้องนี้ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่เคยตกเป็นบุคคลล้มละลายมาก่อน ดังนั้น มาตรา 71 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ควรจะกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมเป็น ข้อที่ 3 ว่า “ลูกหนี้จะต้องไม่เคยถูกพิพากษาให้ล้มละลายมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี ก่อนที่ลูกหนี้จะถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายในคดีปัจจุบัน” ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในกรณีที่บุคคลที่เคยล้มละลายมาแล้ว แต่ต่อมากลับเป็นหนี้ขึ้นใหม่และมีเจตนาหลีกเลี่ยงไม่ชำระหนี้เต็มจำนวนให้แก่เจ้าหนี้ โดยการยอมให้เจ้าหนี้มาฟ้องตนเป็นคดีล้มละลายอีกครั้ง ซึ่งย่อมมีผลเท่ากับเป็นการล้มละลายโดยซ้ำซากและไม่สุจริต ดังที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น

อย่างไรก็ตาม สำหรับกรณีที่เคยเป็นบุคคลล้มละลายมาก่อน แต่ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลายอีกครั้งโดยสุจริต กล่าวคือ ไม่ได้มีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงไม่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ เห็นว่าอาจจะมีการกำหนดกระบวนการในการพิจารณาคำขอที่ต่างออกไป เช่น กำหนดข้อยกเว้นเอาไว้ว่า “หากบุคคลล้มละลายแสดงให้ศาลเห็นได้ว่าการล้มละลายไม่ได้เป็นไปโดยทุจริตหลีกเลี่ยงที่จะไม่ชำระหนี้เต็มจำนวนให้แก่เจ้าหนี้ ศาลอาจมีคำสั่งอนุญาตให้บุคคลล้มละลายยื่นคำร้องก่อนครบกำหนดเวลา 5 ปี ดังกล่าวได้” เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้โอกาสบุคคลล้มละลายที่สุจริตได้เริ่มต้นใหม่และมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายในปัจจุบัน อีกทั้งเพื่อเป็นการปิดฉากการล้มละลายซ้ำซากของบุคคลล้มละลายที่ไม่สุจริต

อย่างไรก็ดี ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำขอปลดจากการล้มละลาย โดยคำสั่งศาลตามมาตรา 68 ประกอบมาตรา 71 เพื่อความหลากหลายในทางวิชาการ ผู้เขียนจึงได้ขอสัมภาษณ์ความเห็นผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้กฎหมายนี้

โดย ท่านอาจารย์ฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์ ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง ได้ให้ความเห็นว่า อันดับแรกต้องดูเจตนารมณ์ของกฎหมายล้มละลายว่ากฎหมายล้มละลายมีลักษณะที่เป็นกฎหมายเพื่อส่วนรวม และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสับสนวุ่นวายในการที่จะรวบรวมจัดการทรัพย์สินของผู้มีหนี้สินส่วนตัว โดยจะเกิดปัญหาถ้าไม่มีระบบเข้ามาจัดการ ระบบที่เข้ามาจัดการผู้ที่มีหนี้สินส่วนตัวไม่ใช่แค่ขาดสภาพคล่อง ศาลต้องพิจารณาให้ได้ความจริงและเมื่อพิจารณาแล้ว จำเป็นต้องพิทักษ์ทรัพย์บุคคลนี้ซึ่งผลของคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ มีผลในการจำกัดสิทธิเสรีภาพต่อบุคคลล้มละลายซึ่งมีผลกระทบไปต่อครอบครัว และประวัติต่างๆ ที่ต้องคิดไปตลอดชีวิต เพราะฉะนั้นกฎหมายในลักษณะนี้จึงมีลักษณะเป็นกฎหมายพิเศษ เนื่องจากมีความรุนแรงของกฎหมาย ดังนั้น เจ้าหนี้ที่หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ จึงมีความจำเป็นที่ต้องเข้ามายุ่งเกี่ยวกับสิทธิส่วนตัวทุกอย่าง เป็นกฎหมายที่มีมาตรการเข้มงวด เหมือนติดคุกในทางเศรษฐกิจ เปรียบเทียบคล้ายกับการถูกตัดสิน

ลงโทษจำคุกในคดีอาญา เพราะเมื่อถูกตัดสินให้จำคุกหรือรอลงอาญาแล้ว และเมื่อพ้นโทษหรือพ้นการรอลงอาญาก็กลับมาใช้ชีวิตเหมือนเดิมแต่ถ้ากลับไปทำผิดใหม่ก็จะต้องถูกลงโทษอีก กฎหมายจึงกำหนดให้ใช้สิทธิตามกฎหมายได้ ดังนั้น บุคคลใดตกเป็นบุคคลล้มละลายก็เหมือนการติดคุกมาแล้ว ซึ่งถูกหนี้ยกไม่ยอมกลับไปโดนแบบนั้นอีก ในกฎหมายต่างประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกา ห้ามเอาประวัติของผู้ที่กระทำความผิดมารวมเข้ากับการกระทำความผิดใหม่ แต่ในกฎหมายไทยก็ถือว่าเป็นการกระทำความผิดครั้งใหม่ วาระใหม่ กรรมใหม่ ยิ่งในทางล้มละลายก็อาจเป็นหนี้เจ้าหนี้รายใหม่ก็เข้าไปสู่กระบวนการใหม่⁵

ดังนั้น อาจารย์จึงไม่เห็นว่าจะต้องไปกำหนดโทษซ้ำโดยไปดูความผิดที่เขาเคยทำไว้ โดยส่วนตัวเห็นว่าแค่นี้ก็เพียงพอแล้ว กล่าวคือ กฎหมายล้มละลายของไทยไม่ได้เข้มงวดเหมือนประเทศอังกฤษ ประกอบกับอาจารย์เห็นว่าที่ใช้ในปัจจุบันก็เพียงพออยู่แล้ว เพราะลักษณะของสังคมไทยการตกเป็นบุคคลล้มละลายถือว่าอับอายขายหน้า เสียเกียรติเสียหน้ามาก เสียชื่อเสียง และในสังคมไทยถือเรื่องหน้าตาเป็นหลัก การที่นักศึกษาตั้งคำถามว่ากฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษได้กำหนดว่าการยื่นคำร้องขอปลดจากล้มละลายต้องมีระยะเวลา 5 ปี ถ้ากฎหมายล้มละลายของไทยซึ่งก็นำต้นแบบกฎหมายล้มละลายมาจากประเทศอังกฤษจะปรับใช้หลักดังกล่าว ท่านเห็นว่าเป็นอย่างไร อาจารย์เห็นว่า ประเทศไทยของเราผู้มีความรู้ในเรื่องกฎหมายล้มละลายยังมีน้อยจึงยังไม่มีความพร้อมในการนำกฎหมายล้มละลายในลักษณะเข้มงวดอย่างประเทศอังกฤษมาใช้ แต่อย่างไรก็ดี อาจารย์เห็นว่า ถ้าประเทศเรามีการพัฒนาประเทศต่อไป และมีผู้มีความรู้ในด้านกฎหมายล้มละลายมากขึ้นกว่าในปัจจุบัน สมควรอย่างยิ่งที่จะนำกฎหมายล้มละลายแบบเข้มงวดเหมือนในประเทศอังกฤษมาปรับใช้ อาจารย์เคยรู้จักบุคคลที่ต้องถูกเป็นผู้ล้มละลายเพราะเป็นผู้ค้ำประกัน ซึ่งควรนึกถึงบุคคลเหล่านี้ให้มากๆ เพราะเขาไม่ได้เป็นหนี้เองแต่ต้องเป็นผู้ใช้หนี้ ดังนั้นอาจารย์จึงเสนอว่า ถ้าไม่ได้แก้ทั้งระบบก็ไม่ควรแก้แค่จุดนี้ ถ้าแก้ก็ต้องให้เกิดความเป็นธรรมทั้งระบบ⁶

อาจารย์เสาวลักษณ์ จุลมนต์ ตำแหน่งผู้พิพากษาอาวุโสในศาลล้มละลายกลาง ได้ให้ความเห็นว่า โดยความเห็นส่วนตัวกฎหมายล้มละลายของไทยจะเขียนไว้สั้นๆ ให้ดี ความ การทำงานของศาล คือ การตีความ ซึ่งโดยส่วนตัวเห็นว่าหลักเกณฑ์ของการพิจารณาคำขอตามมาตรา 71 เพียงพอแล้ว แต่ตามที่นักศึกษาเสนอมาก็เป็นประเด็นข้อกฎหมายที่ดีที่สามารถเกิดขึ้นได้ อาจารย์เข้าใจในบริบทของนักศึกษาที่ต้องเสนอมุมมองแง่คิดในการศึกษาวิจัยให้สมกับในระดับปริญญาโทซึ่งเป็นเรื่องที่ดี แต่ในมุมมองการทำงานจริงของศาลเรื่องหลักเกณฑ์ของการพิจารณาคำขอตามมาตรา 71 สามารถดูได้จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและข้อเท็จจริงที่ผ่านมาเอามาเป็นหลักในการพิจารณา

⁵ ฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง. สัมภาษณ์.

⁶ ฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง. สัมภาษณ์.

ตัดสินอยู่แล้ว หากศาลเห็นว่าผู้ยื่นคำขอปลดจากลี้มลละลายไม่เข้าเงื่อนไขหรือขาดคุณสมบัติศาลก็จะไม่อนุญาตตามขอ และในทางปฏิบัติที่ลูกหนี้ยอมลี้มลละลายอีกเพื่อให้เข้าเงื่อนไขตามมาตรา 71 สำหรับอาจารย์ก็ไม่เคยเจอ แต่ถ้าเจอจะมีการตรวจสอบ แม้จะไม่ชัดเจนว่าลูกหนี้ตั้งใจจะทำให้เกิดหนี้เพื่อให้เข้าเงื่อนไข ซึ่งอาจารย์เห็นว่าจากประสบการณ์การทำงานของอาจารย์เองแล้วน่าจะดูออกว่าลูกหนี้มีพฤติการณ์ที่เห็นได้ชัดว่าตั้งใจจะลี้มลละลายหรือไม่⁷

ท่านอินทรา ศิริวรกุล ตำแหน่งผู้พิพากษาศาลลี้มลละลายกลาง ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า ในทางปฏิบัติไม่เคยเจอ เคยมีแต่กรณีว่าลูกหนี้ขอชำระหนี้ครั้งหนึ่ง โดยการตีราคาทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้แล้วขอปลดลี้มลละลายไป แต่ก็ไม่อนุญาต เพราะลูกหนี้รายนั้นจะไปชำระกับเจ้าหนี้เพียงรายเดียว ไม่ได้นำเงินเข้ากองทรัพย์สิน เพื่อชำระให้กับเจ้าหนี้ทุกราย⁸

ท่านธนารักษ์ พงษ์ศิริเดชา ตำแหน่งผู้พิพากษาศาลลี้มลละลายกลาง ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า ในประเด็นดังกล่าว ต้องดูเป็นรายกรณีไป ต้องดูว่าเขาเคยโดนพิทักษ์ทรัพย์มาก่อนหรือไม่ ผมเห็นว่าลูกหนี้ที่จะทุจริตย่อมมีพฤติการณ์ที่สามารถสังเกตได้ แต่อย่างไรก็ดีตามที่นักศึกษาเสนอเพิ่มทางแก้ปัญหาเข้ามาก็เป็นสิ่งที่ดี สามารถกระทำได้⁹

นายเมธี อาชามาส ตำแหน่งนิติกรปฏิบัติการกองบังคับคดีลี้มลละลาย 6 กรมบังคับคดี ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า ในปัจจุบันพระราชบัญญัติลี้มลละลาย พุทธศักราช 2483 กำหนดให้มีการปลดจากการลี้มลละลายอยู่ 2 แบบ คือการยื่นคำร้องขอต่อศาล และการเข้าเงื่อนไขโดยอัตโนมัติ ถ้าจะแก้ในบทดังกล่าว ในบางประเทศ สามารถที่จะขอตัวเองให้เป็นบุคคลลี้มลละลาย แล้วขอปลดตนเองจากการเป็นบุคคลลี้มลละลายได้ เพราะว่าการปลดจากลี้มลละลายถือว่าเป็น โอกาสของลูกหนี้ที่จะมีชีวิตใหม่ แต่ในบ้านเราต่างไป กล่าวคือ การจะฟ้องบุคคลใดให้ลี้มลละลายได้ต่อเมื่อ ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว โดยลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นหนี้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์คนเดียว หรือหลายคนเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งล้านบาท ซึ่งต้องเป็นหนี้ที่อาศัยหลักทรัพย์ที่สูงเข้ามาเป็นหลัก ความเสียหายที่ตกแก่เจ้าหนี้จึงสูงตามไปด้วยอันเป็นผลเสียกับเจ้าหนี้ ดังนั้น การที่นักศึกษาตั้งคำถามว่า ถ้าคนเคยลี้มลละลายที่มีเจตนาทุจริตมาใช้ช่องทางตามมาตรา 71 จะถือเป็นช่องว่างของกฎหมายหรือไม่ โดยส่วนตัวแล้วเห็นว่าเป็นช่องว่างของกฎหมาย เพราะอาจเป็นไปได้ที่บุคคลลี้มลละลายทุจริตจะมาใช้ช่องทางนี้ ยิ่งหากจะมองเรื่องลี้มลละลายโดยทุจริตไม่ควรรอดแค่ลูกหนี้อย่างเดียว ควรให้เจ้าหนี้มาร่วมด้วยเพราะถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง เพราะตัวบทตามมาตรา 71 เขียนเพียงว่า ลูกหนี้สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลอย่างเดียว ไม่ได้เขียนว่าให้ศาลเรียกไต่สวนเจ้าหนี้หรือ

⁷ เสาวลักษณ์ จุลมนต์. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาอาวุโสศาลลี้มลละลายกลาง. สัมภาษณ์.

⁸ อินทรา ศิริวรกุล. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาศาลลี้มลละลายกลาง. สัมภาษณ์.

⁹ ธนารักษ์ พงษ์ศิริเดชา. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาศาลลี้มลละลายกลาง. สัมภาษณ์.

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ด้วย แต่อย่างไรก็ดีโดยส่วนตัวจากการปฏิบัติงาน การจะมาขอใช้ช่องทางตามมาตรา 71 พบน้อยมาก เนื่องจากการที่ลูกหนี้มาขอชำระหนี้ 50% แล้วขอปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายเป็นเรื่องปลายเหตุ เพราะลูกหนี้สามารถขอประนอมหนี้ก่อนหรือหลังล้มละลาย โดยเสนอชำระหนี้เพียง 10 หรือ 20 % ถ้าเจ้าหนี้เห็นชอบ ศาลเห็นชอบ ลูกหนี้ก็หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย โดยการหลุดคิดว่าการปลดจากล้มละลาย ลูกหนี้ก็จะกลับไปมีชีวิตใหม่เหมือนเดิม แต่มีเงื่อนไขเพียงข้อเดียวว่าลูกหนี้ต้องชำระตามนั้นให้ได้ ถ้าทำไม่สำเร็จเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ต้องรายงานศาลให้ลูกหนี้นั้นๆ ตกเป็นบุคคลล้มละลาย อีกทั้งในทางปฏิบัติมีการไปชำระหนี้กันข้างนอกศาล หรือให้คนอื่นมาจ่ายแทนลูกหนี้ แล้วให้เจ้าหนี้ไปขอลงคำร้องจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ มาตรการนี้ในทางปฏิบัติจึงแทบจะไม่ได้ใช้เลย¹⁰

นายวิเชียร เผ่าชู ตำแหน่งนิติกรชำนาญการเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สำนักฟื้นฟูกิจการลูกหนี้กรมบังคับคดี ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า กรณีดังกล่าว เป็นเรื่องของกฎหมายเก่าที่ได้มีการแก้ไข โดยลูกหนี้แต่ละรายที่ถูกฟ้องล้มละลายจะชำระหนี้ 50% หรือไม่ เมื่อก่อนการปลดจากล้มละลายหรือจะยกเลิกล้มละลายได้ต้องปิดคดีไว้ 10 ปี ไม่ใช่มีกำหนด 3 ปี เหมือนในปัจจุบันที่มีการบัญญัติมาตรา 68 และมาตรา 71 ที่จะปลดจากการล้มละลายโดยคำสั่งศาล ซึ่งลูกหนี้บางรายไม่อยากจะล้มละลาย อาจไปขอศาล โดยศาลได้สวนก่อนและอาจวางประกัน แต่ในปัจจุบันลูกหนี้รอแค่ 3 ปี ซึ่งเจ้าหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้อาจมองว่า ลูกหนี้จะไปขอปลดจากล้มละลายจะเป็นไปได้หรือไม่ ถ้าเข้าเงื่อนไขตามมาตรา 71 ถ้าเขาไม่ทุจริตจะเข้าเงื่อนไข เงินอีก 50% ที่จะจ่ายให้เจ้าหนี้ เขาจะจ่ายหรือไม่ ซึ่งลูกหนี้จะไม่จ่าย รอปลดจากล้มละลายเลย มีบางเงื่อนไขว่า ถ้าลูกหนี้บางรายไม่ต้องรอ 3 ปี ทำไมไม่ประนอมหนี้ เขาอาจประนอมหนี้ได้ถ้าเจ้าหนี้ยอมให้จ่าย 50% เจ้าหนี้อาจคัดค้านได้ แต่ลูกหนี้ที่อยากจะปลดจากล้มละลายมีกำลังจ่าย 50% แต่ลูกหนี้อาจมองว่าถ้าอาจไปทำธุรกรรมที่ได้มากกว่า 50% เขาจะไปยื่นขอปลดล้มได้ โดยเขาอาจล้มละลายมาแล้ว 1 ปี เหลืออีก 2 ปี ถ้าในระหว่าง 2 ปีนั้น เขาไปรอให้ครบกำหนด 3 ปี ตามมาตรา 81/1 ทำให้เขาเสียโอกาสในการทำงานหรือทำธุรกรรมที่มีคุณสมบัติห้ามล้มละลาย เขาอาจจะหาเงินหรือยอมจ่าย 50% เพื่อจะมาขอปลดจากการล้มละลายได้ ดังนั้น ตามที่นักศึกษาเสนอมาจึงเกิดขึ้นได้

อย่างไรก็ดี จากประสบการณ์ในการทำงานการที่จะล้มละลายแล้วสร้างหนี้ใหม่ขึ้นมาแล้วจะมาขอปลดใหม่ ปัจจุบัน สถาบันการเงินได้มีการขึ้นแบล็คลิสไว้ คนที่จะใช้มาตรา 68 และมาตรา 71 มันเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยง ศาลอาจจะยกเลิกคำสั่งให้ปลดจากล้มละลายได้ แล้วเขามาล้มละลายอีกจะต้องมานับใหม่อีก ทำให้ยี่ระยะเวลากการล้มละลายออกไป ความเสี่ยงก็มีจึงทำให้อาจจะเลือกช่องทางนี้น้อย แต่ก็มีโอกาสเกิดได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ลูกหนี้ทุจริตมาใช้ช่องทางนี้

¹⁰ เมธี อาชามาส. (2558, 27 สิงหาคม). *นิติกรปฏิบัติการกองบังคับคดีล้มละลาย 6 กรมบังคับคดี*. สัมภาษณ์.

จึงเห็นด้วยตามที่นักศึกษาเสนอมา อย่างไรก็ตาม ผมเห็นว่า โอกาสเกิดได้น้อย เพราะสถาบันการเงินจะระมัดระวังในการปล่อยสินเชื่อให้ลูกหนี้เหล่านี้¹¹

จากความเห็นของผู้ใช้กฎหมายดังกล่าว มีความเห็นในเรื่องแก้ไขกฎหมายไปในแนวทางเดียวกันหลายประเด็น โดยผู้เขียนขอแยกเป็นสองเหตุผล ดังนี้

1) เหตุผลยังไม่อยากให้แก้ไข

ท่านฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์, ท่านอาจารย์เสาวลักษณ์ จุลมนต์, ท่านอินทรีรา ศิริวรกุล, ท่านธนารักษ์ พงษ์ศิริเดชา ทั้ง 4 ท่านเป็นผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง ท่านเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า กรณีตามมาตรา 68 ประกอบมาตรา 71 โอกาสที่จะเกิดขึ้นเป็นไปได้น้อย เพราะต้องผ่านขั้นตอนของการเป็นลูกหนี้ในทางแพ่งอย่างมากมาย ดังนั้น การขอปลดจากล้มละลายจึงเป็นขั้นตอนในตอนปลายของสายการเป็นบุคคลล้มละลาย ในทางปฏิบัติมาตราดังกล่าวจึงไม่ค่อยเกิดขึ้น อีกทั้งประเทศไทยของเรา ผู้มีความรู้ในเรื่องกฎหมายล้มละลายยังมีน้อยจึงยังไม่มีความพร้อมในการนำกฎหมายล้มละลายในลักษณะเข้มงวดอย่างประเทศอังกฤษมาใช้ และจากประสบการณ์การทำงานของท่านอาจารย์ ทั้ง 4 ท่านดังกล่าวท่านเห็นว่า หากมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้น ท่านน่าจะดูออกว่าลูกหนี้มีพฤติการณ์ที่จะล้มละลายหรือไม่ ดังนั้นจึงเห็นว่า มาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่เพียงพอแล้ว จึงยังไม่อยากให้แก้ไข

2) เหตุผลที่อยากให้แก้ไข

ท่านฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์, ท่านอาจารย์เสาวลักษณ์ จุลมนต์, ท่านอินทรีรา ศิริวรกุล, ท่านธนารักษ์ พงษ์ศิริเดชา ให้เหตุผลว่า ประเด็นที่นักศึกษาเสนอมาก็มีโอกาสดังกล่าวได้ ดังนั้นถ้าจะแก้ก็ต้องแก้กฎหมายล้มละลายทั้งหมด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งระบบ เช่น คู่ครอง ผู้ค้าประกัน บุคคลภายนอกด้วย เป็นต้น ส่วนนายเมธี อาชามาส, นายวิเชียร เผ่าชู, ตำแหน่งนิติกรปฏิบัติการกองบังคับคดีล้มละลาย เห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าสมควรแก้ไขมาตรการทางกฎหมายดังกล่าว เพราะหากจะมองเรื่องล้มละลายโดยทุจริตไม่ควรรอแค่ลูกหนี้อย่างเดียว ควรให้เจ้าหนี้มาร่วมด้วยเพราะถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง เพราะตัวบทตามมาตรา 71 เขียนเพียงว่าลูกหนี้สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลอย่างเดียว ไม่ได้เขียนว่าให้ศาลเรียกไต่สวนเจ้าหนี้หรือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ด้วย แต่อย่างไรก็ดีนิติกรผู้ปฏิบัติงานทั้งสองท่าน ยอมรับตรงกันว่า การจะมาขอใช้ช่องทางตามมาตรา 71 พบน้อยมาก เนื่องจากการที่ลูกหนี้มาขอชำระ 50% แล้วขอปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายเป็นเรื่องปลายเหตุ เพราะลูกหนี้สามารถขอประนอมหนี้ก่อนหรือหลังล้มละลาย

¹¹ วิเชียร เผ่าชู. (2558, 27 สิงหาคม). นิติกรชำนาญการเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สำนักฟื้นฟูกิจการลูกหนี้กรมบังคับคดี. สัมภาษณ์.

โดยเสนอเพียง 10 หรือ 20 % ถ้าเจ้าหน้าที่เห็นชอบ ศาลเห็นชอบ ลูกหนี้ก็หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย

จากความเห็นของผู้ใช้กฎหมายทำให้ผู้เขียนเห็นมุมมองของผู้ใช้กฎหมาย และยอมรับตามที่ผู้ใช้กฎหมายเสนอมานำว่า การจะมาขอใช้ช่องทางตามมาตรา 71 พบน้อยมาก หรือในปัจจุบันยังไม่เคยพบปัญหาดังกล่าว เพราะการขอปลดจากล้มละลายเป็นเรื่องปลายเหตุ แต่อย่างไรก็ดีผู้เขียนเห็นว่าในอนาคตก็อาจเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นได้ เพราะการตกเป็นบุคคลล้มละลายในปัจจุบันเกิดขึ้นได้ง่าย โดยในปัจจุบันการที่บุคคลธรรมดาจะเป็นหนี้จำนวน 1 ล้านบาทเป็นเรื่องง่าย เพราะการซื้อบ้านหรือซื้อรถยนต์ในปัจจุบันก็มีราคาเกินล้านบาทอยู่แล้ว ประกอบกับแม้ธนาคารจะไม่ปล่อยกู้ในจำนวนเงินหลักล้าน บุคคลผู้ต้องการซื้อบ้านหรือรถก็สามารถกู้กับคนรู้จักหรือเอกชนรายเดียวหรือหลายรายรวมกันจนหนี้เกิน 1 ล้านได้ ทำให้เห็นว่า หากลูกหนี้ไม่มีเงินใช้หนี้จึงอาจถูกฟ้องตกเป็นบุคคลล้มละลายได้ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่า บุคคลผู้ถูกปลดจากล้มละลายโดยการกู้ธนาคารในตอนแรกแล้วตอนหลังถูกปลดจากล้มละลายธนาคารไม่ปล่อยเงินกู้ให้ จึงมาก่อนนี้โดยกู้เอกชนและถูกฟ้อง ดังนั้น การตกเป็นบุคคลล้มละลายจึงอาจเกิดขึ้นได้อีก แล้วลูกหนี้มาขอปลดจากล้มละลายรอบสอง โดยพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 71 ไม่ได้เปิดโอกาสให้พิจารณาถึงเงื่อนไขประการอื่นของลูกหนี้ร่วมด้วย ผู้เขียนเห็นว่ายอมเป็นการไม่เพียงพอต่อการนำมาประกอบพิจารณาเพื่อกำสั่งในกรณีขอปลดจากการล้มละลาย

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งศาลของการปลดจากล้มละลาย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า โดยทั่วไปเมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลใดไปกระทบกระเทือนสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดหรือไปทำให้บุคคลใดได้รับความเสียหาย บุคคลเหล่านั้นย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์อันเป็นการทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเหล่านั้นโดยศาลชั้นที่สูงกว่าได้ แต่ในพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ก็หาได้มีการบัญญัติในเรื่องดังกล่าวนี้ไว้ แต่หากพิจารณาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 แล้วจะเห็นได้ว่ามีการบัญญัติเรื่องการอุทธรณ์ไว้ในส่วนที่ 2 ในมาตรา 25 โดยกำหนดหลักสำคัญของการอุทธรณ์ไว้ว่า คดีล้มละลายที่มีโชคคืออาญา ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลาย เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น ดังนี้ (1) คำพิพากษาให้ยกฟ้องในกรณีถ้าศาลพิจารณาแล้วไม่ได้รับความจริง หรือลูกหนี้นำสืบได้ว่าอาจชำระหนี้ได้ทั้งหมด หรือมีเหตุที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลายหรือในกรณีศาลยกคำร้องคดีที่ให้หุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบในหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนหรือหุ้นส่วนจำกัดล้มละลาย เป็นต้น (2) คำสั่งให้

ยกคำร้องขอให้ฟื้นฟูกิจการของศาลล้มละลายตามมาตรา 90/10 (3) คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เข้าหนี้ได้รับชำระหนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือ แต่บางส่วน (4) คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด (5) คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีตามกฎหมายล้มละลาย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับกฎหมายการล้มละลายหรือการฟื้นฟูกิจการ เช่น หักกลบหนี้ คดีเพิกถอนการผ่อนปรน เป็นต้น

จากมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กรณีหนึ่งกรณีใดเท่านั้นถึงจะอุทธรณ์ได้ หากไม่เข้าข้อยกเว้นก็ต้องห้ามไม่ให้อุทธรณ์ แต่หากผู้อุทธรณ์ประสงค์ที่จะอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์ก็อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ โดยยื่นคำร้องนี้ไปพร้อมกับอุทธรณ์เพื่อให้ศาลล้มละลายตรวจว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามหรือไม่ ถ้าเห็นว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามก็ให้สั่งไม่รับอุทธรณ์และส่งอุทธรณ์และคำขอดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษเพื่อพิจารณา โดยคู่ความผู้ยื่นอุทธรณ์อาจทำคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษได้ภายในกำหนด 15 วันนับแต่วันที่ศาลล้มละลายมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่า คำสั่งศาลในการขอลดจากการล้มละลาย ไม่ใช่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายที่ยกเว้นให้อุทธรณ์ได้ตามมาตรา 25 ดังนั้นถ้าประสงค์จะอุทธรณ์คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ จะเห็นได้ว่ามีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ใช้เวลานานเกินไป และยังไม่ครอบคลุมทั้งยังไม่เหมาะที่จะนำมาใช้กับคำสั่งจากการขอลดจากการล้มละลาย เนื่องจากผลของคำสั่งจากการขอลดจากการล้มละลายมีผลกระทบต่อบุคคลหลายฝ่าย เช่น ถ้าศาลสั่งให้ปลดจากการล้มละลาย ผลก็คือ บุคคลล้มละลายจะหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวงอันพึงชำระได้ เว้นแต่หนี้ที่เข้าข้อยกเว้นเท่านั้น

อย่างไรก็ดี จากการศึกษากฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษแล้ว พบว่า มีการบัญญัติเรื่อง การอุทธรณ์คำสั่งศาลในเรื่องนี้ไว้ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ การอุทธรณ์คำสั่งศาลในการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งปลดจากการล้มละลาย ถ้าหากว่าบุคคลล้มละลายหรือบุคคลที่มีส่วนได้เสียไม่พอใจในคำสั่งของศาล หรือเงื่อนไขใดๆที่ศาลกำหนดก็ย่อมที่มีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำสั่งของศาลท้องถิ่น (County Court) ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ (Court of Appeal) ทั้งยังมีการบัญญัติกำหนดบุคคลที่มีสิทธิยื่นอุทธรณ์คำสั่งศาลไว้ดังนี้ บุคคลล้มละลาย หรือ เจ้าพนักงาน Official Receiver หรือ Trustee หรือเจ้าหนี้อื่นใดที่ไม่ได้รับชำระหนี้ซึ่งสาเหตุในการอุทธรณ์ของเจ้าหนี้เนื่องมาจากการผ่อนผันเกินสมควรของเงื่อนไขดังกล่าว ทำให้เจ้าหนี้ผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมใช้สิทธิอุทธรณ์หรือบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนได้เสีย

ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรที่จะบัญญัติพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 เพิ่มเป็นมีมาตรา 25/2 โดยให้มีความว่า “คำสั่งคำร้องขอ

ปลดจากการล้มละลาย” รวมทั้งต้องกำหนดบุคคลผู้ที่มีสิทธิอุทธรณ์ไว้ด้วยเพื่อความสะดวกแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในการขอปลดจากการล้มละลายต่อไป

อย่างไรก็ดี ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งศาลของการขอปลดจากการล้มละลาย เพื่อความหลากหลายในทางวิชาการ ผู้เขียนจึงได้ ขอสัมภาษณ์ความเห็นผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้กฎหมายดังกล่าว

โดยท่านอาจารย์ฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์ ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า ในประเด็นผู้มีส่วนได้เสียจะมีสิทธิอุทธรณ์หรือไม่ ซึ่งในกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ อาจารย์เห็นว่าการเพิ่มข้อกำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสียมีการอุทธรณ์ได้ยังไม่จำเป็นและไม่ควรจะมี เพราะการอุทธรณ์เป็นเรื่องเฉพาะตัว ในระยะเวลา 3 ปี เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์คงรวบรวมทรัพย์สินได้เพียงพอแล้วและชำระให้เจ้าหนี้ไปหมดแล้ว ควรให้ออกาสอุทธรณ์ในการเริ่มต้นใหม่ ดังนั้น ที่นักศึกษาถามว่าถ้าเจ้าหนี้ไม่พอใจในเงื่อนไขที่ศาลกำหนดเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่จะได้มาในภายหน้าก็ไม่มีสิทธิอุทธรณ์ใช่หรือไม่ อาจารย์เห็นว่า เจ้าหนี้สามารถเข้ามาคัดค้านในชั้นที่จะปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายได้อยู่แล้ว ในมาตรา 71 ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะได้มาต่อไปก็ได้ แต่ต้องไม่เกินระยะเวลาที่บุคคลนั้นได้รับการปลดจากการล้มละลายตามมาตรา 81 ซึ่งเจ้าหนี้ก็มีสิทธิที่จะเข้ามาคัดค้านในตอนนี้ได้โดยตลอด ซึ่งอาจารย์เห็นว่าน่าจะเพียงพอแล้ว¹²

อาจารย์เสาวลักษณ์ จุลมนต์ ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลล้มละลายกลาง ได้ให้ความเห็นในประเด็นนี้ว่า ส่วนตัวแล้วอาจารย์เห็นว่ากฎหมายล้มละลายเป็นกฎหมายที่ทำให้ความเป็นหนี้สินของบุคคลจบสิ้นโดยเร็วที่สุด เพื่อเริ่มนับหนึ่งใหม่ เพราะไม่มีหนทางใดแล้วที่คนหรือนิติบุคคลจะชำระหนี้ได้ อีกทั้งการยึดยึดก็ไม่ได้ให้ผลดีแก่บุคคลทุกฝ่าย ดังนั้นหลักเกณฑ์ในกฎหมายล้มละลายค่อนข้างชัดเจนอยู่แล้วให้จบเร็วและสิ้นที่สุด อาจารย์จึงเห็นว่าในปัจจุบันยังไม่มีความจำเป็นที่ต้องเพิ่มหลักในการอุทธรณ์ไว้¹³

ส่วนท่านอินทรา ศิริวรกุล และท่านธนารักษ์ พงษ์ศิริเดชา ตำแหน่งผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง ได้ให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ในส่วนของอุทธรณ์ตามกฎหมายดังกล่าวก็ถือว่าเพียงพอแล้ว¹⁴ อุทธรณ์จะเป็นปัญหาทำให้ล่าช้า แต่ที่นักศึกษาเสนอมาก็ถือว่าเป็นความเห็นทางวิชาการ ซึ่งอาจมีการแก้ไขได้ในอนาคต¹⁵

¹² ฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง. สัมภาษณ์.

¹³ เสาวลักษณ์ จุลมนต์. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาอาวุโสศาลล้มละลายกลาง. สัมภาษณ์.

¹⁴ อินทรา ศิริวรกุล. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง. สัมภาษณ์.

¹⁵ ธนารักษ์ พงษ์ศิริเดชา. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง. สัมภาษณ์.

จากความเห็นของผู้ใช้กฎหมายดังกล่าว อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าไม่เป็นไปตามข้อสันนิษฐานที่ผู้เขียนได้ตั้งไว้ โดยในเรื่องการอุทธรณ์ ท่านฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์, ท่านอาจารย์เสาวลักษณ์ จุลมนต์, ท่านอินทรา ศิริวรกุล, ท่านธนารักษ์ พงษ์ศิริเดชา ทั้ง 4 ท่านเป็นผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลางทุกท่านเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ยังไม่สมควรจะมีเพราะจะทำให้คดีล่าช้า โดยเฉพาะท่านฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์ เห็นว่าการเพิ่มข้อกฎหมายให้ผู้มีส่วนได้เสียมีการอุทธรณ์ได้ยังไม่จำเป็นและไม่ควรจะมี ประกอบกับท่านอาจารย์เสาวลักษณ์ จุลมนต์ ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลล้มละลายกลางได้ให้ความเห็นในประเด็นนี้ว่า การยึดเยื้อก็ไม่ได้ให้ผลดีแก่บุคคลทุกฝ่าย ดังนั้นหลักเกณฑ์ในกฎหมายล้มละลายค่อนข้างชัดเจนอยู่แล้วให้จบเร็วและสั้นที่สุด อาจารย์จึงเห็นว่าในปัจจุบันยังไม่มี ความจำเป็นที่ต้องเพิ่มหลักในการอุทธรณ์ไว้

ดังนั้นในประเด็นนี้ ที่ในตอนแรกผู้เขียนตั้งความเห็นว่าควรที่จะบัญญัติพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 เพิ่มเป็นให้มีมาตรา 25/2 โดยให้มีความว่า “คำสั่งคำร้องขอปลดจากการล้มละลาย” รวมทั้งต้องกำหนดบุคคลผู้ที่มีสิทธิอุทธรณ์ไว้ด้วยเพื่อความสะดวกแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกระบวนการในการขอปลดจากการล้มละลาย แต่เมื่อผู้เขียนฟังแนวความเห็นของผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลางในเรื่องการอุทธรณ์ ซึ่งเป็นผู้ใช้กฎหมายล้มละลายโดยตรง ทำให้ผู้เขียนเข้าใจในเจตนารมณ์หลักของการร่างกฎหมายล้มละลายชัดเจน จึงน้อมรับและเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกับอาจารย์ทั้ง 4 ท่าน ว่าในเรื่องการอุทธรณ์ตามปัญหาดังกล่าว ยังไม่สมควรจะมีเพราะจะทำให้คดีล่าช้าขัดกับเจตนารมณ์และหลักกฎหมายล้มละลายที่ได้ศึกษามาในบทที่ 2

อย่างไรก็ดี ในอนาคตหากเป็นไปได้ โดยมีเงื่อนไขว่าประเทศของเรามีการพัฒนาเจริญก้าวหน้าเหมือนดังประเทศต้นแบบในการพัฒนา เช่น ประเทศอังกฤษ การคุ้มครองสิทธิในเรื่องการอุทธรณ์ก็สมควรพัฒนาตามไปด้วย ผู้เขียนจึงเห็นสมควรให้มีการแก้ไขในเรื่องดังกล่าวได้ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามหลักการคุ้มครองสิทธิโดยทั่วไปตามที่ได้ศึกษามาว่า “เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลใดไปกระทบกระเทือนสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดหรือไปทำให้บุคคลใดได้รับความเสียหาย บุคคลเหล่านั้นย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์อันเป็นการทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเหล่านั้น โดยศาลชั้นที่สูงกว่าได้”

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการปลดจากล้มละลายโดยผลกฎหมาย

การปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ กฎหมายล้มละลายต้องการให้ลูกหนี้ที่ถูกพิพากษาให้ล้มละลายสามารถหลุดพ้นจากการล้มละลายโดยเร็วที่สุด เพื่อให้โอกาสแก่ลูกหนี้ให้สามารถตั้งตัวใหม่ได้ ตามมาตรา 81/1 ได้วางหลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายเฉพาะกรณีทีบุคคล

ล้มละลายเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น โดยให้ปลดจากการล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลาสามปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย การปลดจากการล้มละลายโดยอัตโนมัตินี้เพียงแก่ลูกหนี้มีคุณสมบัติครบตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายก็จะได้รับการปลดจากล้มละลายทันที และผลของการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัตินี้จะทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงอันพึงขอรับชำระได้ จึงมีข้อสังเกตว่ากำหนดระยะเวลา 3 ปีนี้กำหนดไว้เร็วเกินไปหรือไม่ มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันหรือไม่ โดยจากการศึกษาจุดประสงค์ของกฎหมายล้มละลายในส่วนการปลดบุคคลธรรมดาออกจากการเป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งกำหนดเวลา 3 ปีนี้ กฎหมายต้องการให้เจ้าหนี้ทำการรวบรวมทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้เพื่อนำมาแบ่งแก่เจ้าหนี้ทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน การที่กฎหมายกำหนดระยะเวลาเพียงแค่ 3 ปีนี้ อาจเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ลูกหนี้หลีกเลี่ยงที่จะไม่ชำระหนี้ได้ง่ายขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ลูกหนี้จะไม่ได้เข้าสู่กระบวนการด้วยความทุจริตก็ตาม ก็ควรจะนำเหตุผลที่ลูกหนี้ได้กระทำการบางอย่างก่อนที่จะล้มละลายมาพิจารณาเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งในการปลดลูกหนี้จากการล้มละลายโดยอัตโนมัติ ในบางกรณีลูกหนี้ อาจเคยเป็นกรรมการบริษัททำการบริหารงานโดยไม่มีการคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะจะเห็นได้จากตัวอย่างในปี 2540 ที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจมีลูกหนี้ที่เคยเป็นผู้บริหารบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์บางแห่ง ได้ทำการบริหารบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์แห่งนั้นด้วยความทุจริต หาประโยชน์ส่วนตน ทำให้บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์แห่งนั้นขาดสภาพคล่องจนถึงขนาดที่รัฐบาลต้องเข้ามาช่วยเหลือสภาพคล่องทางการเงิน เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชน โดยศึกษาจากสภาพปัญหา ดังนี้

4.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการปลดจากล้มละลายโดยผลกฎหมายกับหน้าที่ของลูกหนี้เมื่อได้รับการปลดจากการล้มละลาย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า การปลดจากล้มละลายโดยผลกฎหมายมีบัญญัติอยู่ในมาตรา 81/1 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 โดยมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) ใช้บังคับกับบุคคลธรรมดาเท่านั้น
 - 2) บุคคลตามข้อ 1 ที่จะปลดจากการล้มละลายในกรณีนี้ได้ศาลต้องพิพากษาให้ล้มละลายแล้วและไม่มีการที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นคำร้องขอให้หยุดนับระยะเวลาการปลดจากล้มละลายตามมาตรา 81/2 ไว้ก่อน
 - 3) บุคคลนั้นยอมปลดจากล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลาสามปีนับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย
 - 4) ข้อยกเว้นที่บุคคลนั้นไม่อาจปลดจากการล้มละลายไปในทันทีที่พ้นกำหนดเวลาสามปี
- คือ

(1) บุคคลนั้นได้เคยถูกพิพากษาให้ล้มละลายมาก่อนแล้ว และยังไม่พ้นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายครั้งก่อนจนถึงวันที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ครั้งหลังให้ขยายระยะเวลาเป็นห้าปี

(2) บุคคลนั้นเป็นบุคคลล้มละลายทุจริตที่ไม่มีลักษณะตาม (3) ให้ขยายระยะเวลาเป็นสิบปี เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษและบุคคลนั้นถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี ศาลจะสั่งปลดจากล้มละลายก่อนครบกำหนดสิบปีตามคำขอของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือของบุคคลล้มละลายนั้นก็ได้

(3) บุคคลนั้นเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนให้ขยายระยะเวลาเป็นสิบปี

ในกรณีที่มีเหตุตาม (1) (2) หรือ (3) มากกว่าหนึ่งเหตุให้ขยายระยะเวลาโดยอาศัยเหตุใดเหตุหนึ่งที่มีระยะเวลาสูงสุดเพียงเหตุเดียว

ให้นำบทบัญญัติ มาตรา 76 เรื่องหน้าที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โฆษณาคำสั่งศาลที่ให้ปลดจากการล้มละลาย มาตรา 77 เรื่องผลของคำสั่งปลดจากการล้มละลายที่ทำให้บุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวงอันพึงขอรับชำระได้ และมาตรา 78 คำสั่งปลดจากล้มละลายนั้นไม่ทำให้บุคคลซึ่งเป็นหุ้นส่วนกับบุคคลล้มละลาย หรือรับผิดชอบร่วมกับบุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปด้วยมาใช้บังคับกับการปลดจากล้มละลายตามมาตรา นี้โดยอนุโลม

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติมาตรา 81/1 ไม่ได้บัญญัติให้นำมาตรา 79 เรื่องหน้าที่ของลูกหนี้ที่เมื่อถูกปลดจากล้มละลายแล้วที่ต้องช่วยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจำหน่ายและแบ่งทรัพย์สินของตนซึ่งตกอยู่กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องการ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วแม้ลูกหนี้จะได้รับการปลดจากการล้มละลายไปแล้วก็ต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินเพื่อรวบรวมแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ในคดีล้มละลาย เพราะหากบุคคลที่ได้รับการปลดจากการล้มละลายไม่ช่วยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจยื่นขอให้ศาลมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาในการที่ลูกหนี้จะได้รับการปลดจากการล้มละลายตามมาตรา 81/2 ได้ จึงก่อให้เกิดเป็นปัญหาในการบังคับใช้และในการตีความว่าจะนำมาตรา 79 นี้มาบังคับใช้ได้หรือไม่เพียงใด เพื่อให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติในเมื่อมาตรา 81/1 วรรคท้ายก็ไม่ได้บัญญัติถึงมาตรา 79 ไว้ด้วย และจากการที่ทำการศึกษาในบทที่ 2 เรื่องทฤษฎีความร่วมมือของลูกหนี้ (The Debtors Cooperation Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีแรกที้นำมาใช้ในการปลดหนี้ โดยใช้การปลดหนี้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ลูกหนี้ให้ความร่วมมือกับทรัพย์สินและเจ้าหนี้ทั้งหลายในการรวบรวมทรัพย์สินและชำระบัญชีจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ให้สำเร็จลุล่วงไป โดยจะปลดหนี้ให้ก็ต่อเมื่อลูกหนี้ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ มิฉะนั้นแล้ว

การปลดหนี้ก็จะถูกปฏิเสธก็จะเห็นได้ว่าหน้าที่ในการช่วยเหลือเจ้าพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินเป็นสิ่งสำคัญของผู้ที่ได้รับการปลดจากการล้มละลายไม่ว่าจะเป็นการปลดจากการล้มละลายในประเภทใดก็ตาม และจากการศึกษากฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษ พบว่า ไม่ว่าจะเป็นบุคคลล้มละลายที่ได้รับการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลหรือโดยคำสั่งศาล (Discharge by Order of the Court) ยังมีหน้าที่ตาม Insolvency Act 1986 มาตรา 333 (3) ที่ต้องให้ข้อมูลของตนแก่ Trustee และปฏิบัติตามคำสั่งของ Trustee ตามที่เห็นสมควรเพื่อจุดประสงค์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายให้สำเร็จ หากฝ่าฝืนถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลของผู้ล้มละลายด้วย ส่วนในประเทศออสเตรเลีย ก็มีมาตรการในการกำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือจัดการทรัพย์สินไม่ว่าจะเป็นการปลดจากการล้มละลายไม่ว่าในกรณีใด ซึ่งรวมทั้งการปลดจากการล้มละลายโดยอัตโนมัติ (Automatic Discharge) ด้วย เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้มากที่สุด บุคคลที่ฝ่าฝืนจะได้รับโทษ 6 เดือนตาม Insolvency Act 1966 มาตรา 152

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรที่จะมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติล้มละลายในมาตรา 81/1 วรรคท้ายให้มีความชัดเจนเป็นว่า “ให้นำบทบัญญัติมาตรา 76 มาตรา 77 มาตรา 78 และมาตรา 79 มาใช้กับการปลดจากการล้มละลายตามมาตรา ๓ โดยอนุโลม”

อย่างไรก็ดี ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการปลดจากการล้มละลายโดยผลกฎหมายกับหน้าที่ของลูกหนี้เมื่อได้รับการปลดจากการล้มละลาย เพื่อความหลากหลายในทางวิชาการ ผู้เขียนจึงได้ ขอสัมภาษณ์ความเห็นผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการใช้กฎหมายดังกล่าว

อาจารย์เสาวลักษณ์ จุลมนต์ ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลล้มละลายกลาง ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า ประเทศไทยคนรู้ในเรื่องกฎหมายล้มละลายจริงยังมีน้อย โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายล้มละลายต้องการทำให้เรื่องในทางล้มละลายจบลงโดยเร็วเพื่อให้ลูกหนี้ได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ แต่ในความเป็นจริงจากการทำงานของอาจารย์ ทนายบ้านเรามีแต่มาขอเลื่อนคดี หลายคนก็มากเรื่องทำให้หลักเกณฑ์ในทางกฎหมายล้มละลายถูกใช้ผิดเจตนารมณ์ไป ดังนั้นหากมีการเพิ่มขึ้นตอนของกฎหมายเข้าไปอีกก็จะทำให้กระบวนการล่าช้า อาจารย์มองว่ากว่าจะมาถึงการปลดจากการล้มละลายลูกหนี้ต้องผ่านบทลงโทษมาพอสมควรแล้ว และระยะเวลา 3 ปี ถือว่าเป็นระยะเวลาพอสมควรแล้ว จึงไม่จำเป็นที่ต้องเพิ่มเติมภาระรับผิดชอบให้กับลูกหนี้¹⁶

ส่วนท่านธนารักษ์ พงษ์ศิริเดชา และท่านอินทรีรา ศิริวรกุล ตำแหน่งผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า โดยส่วนตัวไม่เคยเจอ ส่วนมากจะเจอว่า เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มาขอให้หยุดนับระยะเวลา¹⁷ ในคดีล้มละลาย ส่วนมากที่เจอจะเป็นคดีจากสถาบัน

¹⁶ เสาวลักษณ์ จุลมนต์. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาอาวุโสศาลล้มละลายกลาง. สัมภาษณ์.

¹⁷ ธนารักษ์ พงษ์ศิริเดชา. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง. สัมภาษณ์.

การเงิน และผ่านคดีแพ่งมาแล้ว มาเป็นคดีล้มละลายที่ปลายทาง เป็นคดีที่ทุจริตน้อย ในทางปฏิบัติไม่เคยเจอกรณีดังกล่าว มองในมุมสงสารลูกหนี้มากกว่า เพราะผ่านคดีแพ่งมาแล้วจึงมาโดนคดีล้มละลายตอนปลายทาง ดังนั้นเรื่องใดปล่อยได้ ก็จะอนุญาต แต่ในทางปฏิบัติไม่เคยเจอแต่ในทางทฤษฎีแก้ไขได้ มีประโยชน์ใช้ได้¹⁸

นายเมธี อาชามาส ตำแหน่งนิติกรปฏิบัติการกองบังคับคดีล้มละลาย 6 กรมบังคับคดี ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า โดยส่วนตัวเห็นด้วยกับการที่ต้องแก้ไขมาตรการดังกล่าว โดยกฎหมายล้มละลายให้โอกาสในการฟื้นตัวแก่ลูกหนี้ ปัจจุบันคดีล้มละลายทุจริตมักเป็นนิติบุคคล เช่น คดียูฟัน สหกรณ์ยูเนียนคลองจั่น หรือในอดีตบุคคลล้มละลายทุจริต คือ แม่ขม้อย ในคดีนี้ โกงประชาชน คนวินิจฉัยว่ามีลักษณะฉ้อโกงประชาชนคือศาล หรือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยส่วนตัวเห็นว่าควรเพิ่มให้เจ้าหนี้สามารถยื่นร้องเรียนการทำหน้าที่ของลูกหนี้ได้ด้วย เพราะในทางปฏิบัติแม้กฎหมายเขียนไว้ก็ตาม เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็มักไม่ยื่น เนื่องจากงานเยอะ และไม่มีผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ การจะวินิจฉัยว่าบุคคลใดล้มละลายทุจริตเป็นเรื่องยาก กล่าวคือ กฎหมายอาจไม่มีปัญหาแต่มีปัญหาในทางปฏิบัติงาน โดยคำว่าช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นคำค่อนข้างกว้างมาก โดยแค่นี้จนถึงจะเรียกว่าช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ อันดับแรกต้องมองว่า ลูกหนี้ให้ความร่วมมือในการสอบสวนกับ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือไม่ อันดับต่อไปคือได้สวน โดยเปิดเผย ลูกหนี้มาให้การสอบสวนและได้สวน โดยเปิดเผยหรือไม่ ดังนั้นจากคำถามที่นักศึกษาตั้งประเด็นถามมาว่า ถ้าภายหลังเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มาตรวจเจอรหัสสินแต่ลูกหนี้ไม่เคยมารายงานว่ามีรหัสสินตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เรียกให้มาแสดง จะถือว่าไม่ให้การช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือไม่ เห็นว่ายังไม่เรียกว่าไม่ให้ความช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เพราะเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ แต่ถ้าจะบีบให้แคบก็ไม่ดี เพราะลูกหนี้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กฎหมายเขียนไว้ชัดแล้ว ถ้าลูกหนี้ไม่ให้ความร่วมมือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็มีสิทธิรายงานศาล ถ้าลูกหนี้ไม่มาตั้งแต่แรกก็ถือว่าไม่ให้ความช่วยเหลือ¹⁹

จากความเห็นของผู้ใช้กฎหมาย ในเรื่องการเพิ่มหน้าที่ให้ลูกหนี้ในการช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามมาตรา 71 ดังกล่าว มีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย อาจกล่าวโดยสรุปได้เป็น 2 แนวทาง ดังนี้

1) แนวทางที่ไม่เห็นด้วย

โดยพิจารณาแยกหน้าที่ของลูกหนี้ในการช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เป็น 2 กรณี ดังนี้

¹⁸ อินทรา ศิริวรกุล. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง. สัมภาษณ์.

¹⁹ เมธี อาชามาส. (2558, 27 สิงหาคม). นิติกรปฏิบัติการกองบังคับคดีล้มละลาย 6 กรมบังคับคดี. สัมภาษณ์.

(1) หน้าที่ของลูกหนี้เมื่อศาลพิพากษาให้ล้มละลาย

เป็นเรื่องทั่วไป เมื่อศาลพิพากษาให้ล้มละลายแล้ว ลูกหนี้ต้องเป็นธุระช่วยโดยเต็มความสามารถในการจำหน่ายทรัพย์สินและในการแบ่งทรัพย์สินในระหว่างเจ้าหนี้ทั้งหลาย และเมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องการให้ทำสัญญาประกันชีวิตลูกหนี้ต้องให้แพทย์ตรวจ และต้องตอบข้อซักถาม และกระทำการต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อการนั้น

(2) หน้าที่ของลูกหนี้เมื่อถูกปลดจากล้มละลาย

มาตรา 79 จะวางหลักให้บุคคลล้มละลายซึ่งได้ถูกปลดจากล้มละลายนั้น ยังมีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายและแบ่งทรัพย์สินของตนซึ่งตกอยู่กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องการ ถ้าบุคคลล้มละลายละเลยไม่ช่วย ศาลมีอำนาจเพิกถอนคำสั่งปลดจากล้มละลายนั้นได้ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงการใดที่ได้กระทำไปภายหลังการปลดจากล้มละลายก่อนที่ศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนนั้น

โดยท่านอาจารย์เสาวลักษณ์ จุลมนต์ ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลล้มละลายกลาง เห็นว่า หากมีการเพิ่มขึ้นตอนของกฎหมายเข้าไปอีกก็จะทำให้กระบวนการล่าช้า อาจารย์มองว่ากว่าจะมาถึงการปลดจากการล้มละลายลูกหนี้ต้องผ่านบทลงโทษมาพอสมควรแล้ว และระยะเวลา 3 ปี ถือว่าเป็นระยะเวลาพอสมควรแล้ว จึงไม่จำเป็นที่ต้องเพิ่มเติมภาระรับผิดชอบให้กับลูกหนี้อีก ส่วนท่านธนารักษ์ พงษ์ศิริเชซา และท่านอินทรา ศิริวรกุล ตำแหน่งผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง เห็นว่า โดยส่วนตัวไม่เคยเจอ ส่วนมากจะเจอว่า เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มาขอให้หยุด ในคดีล้มละลาย ส่วนมากที่เจอจะเป็นคดีจากสถาบันการเงิน และผ่านคดีแพ่งมาแล้ว มาเป็นคดีล้มละลายที่ปลายทาง เป็นคดีที่ทุจริตน้อย ในทางปฏิบัติไม่เคยเจอกรณีดังกล่าว มองในมุมสงสารลูกหนี้มากกว่า เพราะผ่านคดีแพ่งมาแล้วจึงมาโดนคดีล้มละลายตอนปลายทาง ดังนั้นเรื่องใดปล่อยได้ก็จะอนุญาต อาจารย์จึงไม่เห็นด้วยที่จะแก้ไขกฎหมาย แต่ในทางทฤษฎีอาจแก้ไขได้เพราะมีประโยชน์

2) แนวทางที่เห็นด้วย

นายเมธี อาชามาส ตำแหน่งนิติกรปฏิบัติภารกิจกองบังคับคดีล้มละลาย 6 กรมบังคับคดี เห็นว่า โดยส่วนตัวเห็นด้วยกับการที่ต้องแก้ไขมาตราดังกล่าว และควรเพิ่มให้เจ้าหนี้สามารถยื่นร้องเรียนการทำหน้าที่ของลูกหนี้ได้ด้วย เพราะในทางปฏิบัติแม้กฎหมายเขียนไว้ก็ตาม เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็มักไม่ยื่น เนื่องจากงานเยอะ และไม่มีผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ การจะวินิจฉัยว่าบุคคลใดล้มละลายทุจริตเป็นเรื่องยาก โดยคำว่าช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นคำค่อนข้างกว้างมาก โดยแค่ไหนถึงจะเรียกว่าช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

หากพิจารณาตามบทบัญญัติมาตรา 81/1 ไม่ได้บัญญัติให้นำมาตรา 79 เรื่องหน้าที่ของลูกหนี้ที่เมื่อถูกปลดจากล้มละลายแล้วที่ต้องช่วยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจำหน่ายและแบ่ง

ทรัพย์สินของตนซึ่งตกอยู่กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้เขียนเห็นว่า หากต้องการให้บุคคลล้มละลายกระตือรือร้นช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ก็ต้องสร้างแรงจูงใจให้กับบุคคลล้มละลาย เพราะว่าในทางปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยพิจารณาได้จากระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีล้มละลาย และการชำระบัญชี พ.ศ. 2520 นี้ ได้กำหนดบทบาทการทำงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในลักษณะเชิงรุก แต่ในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะมีระบบการทำงานแบบเชิงรับ กล่าวคือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะไม่ได้เป็นผู้ออกไปแสวงหา ข้อมูล ข้อเท็จจริง รวบรวมติดตามทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายด้วยตนเองสักเท่าใด แต่ได้ใช้วิธีออกหมายเรียกให้คู่ความหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มากกว่า ซึ่งการได้รับข้อมูลและการดำเนินการต่อไปได้หรือไม่ จะขึ้นอยู่กับบุคคลผู้มาให้ข้อมูลแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ว่าจะให้ความร่วมมือเพียงใด เช่น หากให้ความช่วยเหลือดี งานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็เสร็จเร็วขึ้น อีกทั้งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ส่วนใหญ่เรียนจบกฎหมายจึงขาดความรู้ความเข้าใจระบบการดำเนินธุรกิจจึงทำให้บางทีการรวบรวมทรัพย์สินเป็นไปอย่างล่าช้า เพราะติดขัดด้วยระบบของราชการที่มีขั้นตอนมากมายหลายอย่าง ทำให้ไม่คล่องตัวในการจัดการทรัพย์สินของบุคคลล้มละลาย และบางทีการตัดสินใจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ไม่ได้คำนึงหรืออยู่บนพื้นฐานของการตระหนักถึงผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ และของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายเป็นสำคัญอย่างเช่นที่กฎหมายล้มละลายต้องการ อีกทั้งการรวบรวมทรัพย์สินของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดังกล่าวเป็นเพียงแค่การทำงานตามหน้าที่เท่านั้น ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าถ้าหากต้องการที่จะทำให้เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับชำระหนี้อย่างสมประโยชน์ที่สุด และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทำงานในหนึ่งคดีได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ จึงควรที่จะแก้ไขมาตรา 81/1 ตอนท้ายโดยเพิ่มเติมมาตรา 79 เพื่อจะเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และเจ้าหนี้ได้รับการชำระหนี้เร็วขึ้น

4.3.2 ปัญหาเกี่ยวกับการขอให้ศาลหยุดนับระยะเวลาปลดจากล้มละลายในกรณีระยะเวลาที่ขยายออกไป

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าในมาตรา 81/2 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย ได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่จะขอให้ศาลหยุดนับระยะเวลาปลดจากล้มละลาย ก็แต่เฉพาะระยะเวลาสามปีตามมาตรา 81/1 วรรค 1 เท่านั้น โดยไม่รวมถึงระยะเวลาที่ขยายออกไป คือ ห้าปีหรือสิบปี ด้วยโดยศาลใช้หลักดังต่อไปนี้ในการพิจารณาคำขอหยุดนับระยะเวลาปลดจากการล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ คือ กรณีที่บุคคลล้มละลายไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน โดยไม่มีเหตุอันสมควร และไม่ว่าศาลจะได้มีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาตามคำขอก็ครั้งก็ตาม และเมื่อรวมระยะเวลาทั้งหมดแล้วจะต้องไม่เกิน 2 ปี

ทั้งไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใด ศาลจะมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาเมื่อพ้นระยะเวลา 3 ปีตามมาตรา 81/1 วรรคหนึ่งแล้วไม่ได้

ดังนั้น หากบุคคลล้มละลายไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินโดยไม่มีเหตุอันสมควรในระยะเวลาที่ขยายออกคือ ห้าปี หรือสิบปีแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเอามาตรการใดมาใช้บังคับกับลูกหนี้ที่ไม่สุจริตหรือมีพฤติการณ์ไม่ให้ความร่วมมือ อันจะเห็นได้ว่าเป็นช่องว่างของกฎหมายที่บัญญัติครอบคลุมไปไม่ถึง เพราะหากเกิดกรณีดังกล่าวเป็นข้อพิพาทสู่ศาลจริงศาลก็ไม่อาจมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน และจากการศึกษาทางปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามคำสั่งกรมบังคับคดีที่ 445/2549 ลงวันที่ 20 ตุลาคม 2549 เรื่องการปฏิบัติงานบังคับคดีล้มละลายในสำนวนกลางใน ข้อ 13 การปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมาย

“ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นคำขอต่อศาลเพื่อมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาปลดจากการล้มละลายในกรณีบุคคลล้มละลาย ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาไม่ให้ความร่วมมือต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน ในกรณีหนึ่งกรณีใดดังต่อไปนี้

- 1) บุคคลล้มละลายหมายเรียกมาให้การสอบสวนเกี่ยวกับกิจการ และทรัพย์สินต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โดยชอบแล้ว แต่เพิกเฉยไม่มาดำเนินการดังกล่าวภายในระยะเวลาที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กำหนดไว้โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้ทราบ
- 2) บุคคลล้มละลายกระทำ หรือละเว้นการกระทำใดๆ เพื่อประวิงกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย
- 3) บุคคลล้มละลายได้โอน ยักย้าย ปกปิด หรือซุกซ่อนทรัพย์สินของตนเพื่อป้องกัน หรือประวิงไม่ให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ หรือกระทำการฉ้อฉลเจ้าหนี้
- 4) บุคคลล้มละลายกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งอาจได้รับโทษตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483...”

คำสั่งดังกล่าวได้กำหนดขึ้นมา เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และดำเนินไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งยังมีมาตรการลงโทษบุคคลล้มละลายที่ไม่สุจริตที่ไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ หรือที่ได้โอน ยักย้าย ปกปิด หรือซุกซ่อนทรัพย์สินของตน ให้คงสถานะเป็นบุคคลล้มละลายต่อไปอีกไม่เกิน 2 ปีและเพื่อให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีระยะเวลาเพิ่มขึ้นในการสืบหาทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายที่ปกปิดซุกซ่อนไว้เพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่บรรดาเจ้าหนี้

จากการศึกษากฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษ ในกรณีปัญหาการหยุดนับระยะเวลานี้ พบว่าในกรณีที่บุคคลล้มละลายไม่ปฏิบัติตามข้อผูกพันหรือหน้าที่ของบุคคลล้มละลาย

กล่าวคือ เมื่อมีคำสั่งให้ล้มละลาย บุคคลล้มละลายมีหน้าที่ต้องยื่นคำชี้แจงเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สิน (Statement of affairs) ก่อนสิ้นระยะเวลา 21 วัน นับแต่การเริ่มต้นของการล้มละลาย ต้องเข้าร่วมการไต่สวนลูกหนี้ และจะต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่ Official Receiver นอกจากนี้ บุคคลล้มละลายจะต้องส่งมอบบัญชีทรัพย์สินและข้อมูลอื่นๆ ให้แก่ Official Receiver และจะต้องไปพบ Official Receiver ตามที่ Official Receiver จะเห็นสมควรถ้าหากบุคคลล้มละลายไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ หรือข้อผูกพันดังกล่าวมานี้ Official Receiver อาจยื่นคำร้องต่อศาลให้การนับระยะเวลา 1 ปีหยุดลงได้ และศาลอาจวางเงื่อนไขบางประการที่ผู้ล้มละลายจะต้องปฏิบัติก่อนที่ระยะเวลาดังกล่าวจะเดินต่อไปก็ได้

จากกรณีดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายล้มละลายไม่ว่าของประเทศไทยหรือประเทศอังกฤษ ล้วนต่างมีบทบัญญัติในเรื่องการปลดจากการล้มละลายโดยอัตโนมัติ หรือโดยกำหนดระยะเวลาเหมือนกัน เพียงแต่ Insolvency Act 1986 ไม่มีบทบัญญัติขยายระยะเวลาปลดจากการล้มละลายออกไปเช่นอย่างมาตรา 81/1 ของไทย ส่วนเรื่องการขอยุคนับระยะเวลาและบุคคลผู้ที่มีอำนาจยื่นคำขอดังกล่าว ก็คือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เหมือนกัน ต่างกันแต่เพียงที่สาเหตุแห่งการขอเท่านั้น

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ไม่ว่าจะการปลดจากการล้มละลายโดยเหตุยื่นคำร้องขอต่อศาล หรือว่าโดยผลของกฎหมาย บุคคลล้มละลายยังคงมีหน้าที่ในการช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ในการรวบรวมทรัพย์สินอยู่ดี หากในระยะเวลาที่มีการขยายตามมาตรา 81/1 วรรคสอง(1) (2) (3) หากบุคคลล้มละลายไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินโดยไม่มีเหตุอันสมควร หากยังไม่มีการบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ให้ชัดเจนครอบคลุมไปถึงระยะเวลาดังกล่าวด้วย ก็จะทำให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่อาจขอยุคนับระยะเวลาในกรณีที่มีการขยายได้ และยังทำให้บุคคลล้มละลายไม่เห็นถึงความสำคัญของการต้องให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินและไม่ให้บุคคลล้มละลายที่ไม่สุจริตใช้เหตุดังกล่าวเป็นช่องทางให้ตนเองหลุดพ้นจากภาระหน้าที่และหนี้สินด้วย

อย่างไรก็ดี ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการขอให้ศาลหยุดนับระยะเวลาปลดจากการล้มละลายในกรณีระยะเวลาที่ขยายออกไปแล้ว เพื่อความหลากหลายในทางวิชาการ ผู้เขียนจึงได้ขอสัมภาษณ์ความเห็นผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้กฎหมายดังกล่าว

อาจารย์ฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์ ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า โดยคำสั่งหยุดนับระยะเวลา คำสั่งหยุดเลิกนับระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี เป็นมาตรการกึ่งบังคับกึ่งลงโทษ ต้องการให้บุคคลล้มละลายแสดงความบริสุทธิ์ใจ ดังนั้น ถ้าบุคคล 3 ประเภทนี้ เพิกเฉยไม่ช่วยเจ้า

พนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน ระยะเวลาในการรวบรวมทรัพย์สินอาจขยายไปมากกว่าระยะเวลาที่หยุดนับ และมีบทลงโทษอื่นอยู่แล้ว เช่นการแจ้งเท็จ ซึ่งถือว่าเพียงพออยู่แล้ว²⁰

นายวิเชียร เผ่าชู ตำแหน่งนิติกรชำนาญการเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สำนักฟื้นฟูกิจการ ลูกหนี้กรมบังคับคดี ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า ถ้าเรากำหนดแค่ 5 ปี บทลงโทษคือไม่ได้ปลดเลย จนกว่าจะได้รับความร่วมมือ ถ้าเรากำหนดแค่ 5 ปี เขาอาจจะไม่ได้เสียหายอะไร เป็นข้อกฎหมายที่เป็นประโยชน์กับลูกหนี้ที่ปกปิดทรัพย์ไว้ ดังนั้น ที่นักศึกษาตั้งคำถามว่า ถ้าใช้แนวแก้ไขว่าใช้วิธีการหยุดนับระยะเวลากับบุคคลล้มละลายทั้ง 3 ประเภท เพื่อเป็นการเพิ่มความใส่ใจให้กับบุคคลล้มละลายได้หรือไม่ เห็นว่า เป็นเรื่องที่ดีและสามารถทำได้ อาจไม่ใช่แค่ความใส่ใจอย่างเดียว ลูกหนี้อาจคำนึงถึงผลประโยชน์ตัวเอง บางรายอาจมีรายได้อื่นที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่รู้ ไม่ได้อยู่ในระบบเงินเดือนหรือระบบราชการ เขาได้หยุดนับอาจเสียสิทธิ์ในตรงนั้น คนที่เลี้ยงข้อกฎหมาย อาจไม่มาพบถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ถ้าแค่ 5 ปี ปลดล้มละลายแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่สามารถตรวจสอบเจอ แต่ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ปลดเลยก็ต้องคืนรามา เพราะลูกหนี้ไม่สามารถไปทำนิติกรรมอะไรได้แต่อย่างไรก็ดี ถ้าใช้วิธีว่าจะไม่ได้รับการปลดล้มละลาย จนกว่าจะได้รับความร่วมมือ อาจจะรุนแรงแต่เป็นเงื่อนไขนี้ลูกหนี้จะเกรงกลัวและน่าจะให้ความร่วมมือมากกว่า ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงเห็นด้วยกับนักศึกษา²¹

ในประเด็นนี้ จากความเห็นของผู้ใช้กฎหมายดังกล่าว อาจกล่าวโดยสรุปได้เป็น 2 แนวทาง ดังนี้

1) แนวทางที่ไม่เห็นด้วย

โดยอาจารย์ฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์ ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง ได้ให้ความเห็นว่าการเพิกเฉยไม่ช่วยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน ระยะเวลาในการรวบรวมทรัพย์สินอาจขยายไปมากกว่าระยะเวลาที่หยุดนับ และมีบทลงโทษอื่นอยู่แล้ว เช่นการแจ้งเท็จ ซึ่งถือว่าเพียงพออยู่แล้ว อาจารย์ฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์ จึงไม่เห็นด้วยที่จะมีการแก้ไขกฎหมายล้มละลายในส่วนนี้ เพราะจะเป็นการเพิ่มภาระให้กับลูกหนี้ที่เป็นบุคคลล้มละลาย

2) แนวทางที่เห็นด้วย

โดยนายวิเชียร เผ่าชู ตำแหน่งนิติกรชำนาญการเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สำนักฟื้นฟูกิจการลูกหนี้กรมบังคับคดี ได้ให้ความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีและสามารถทำได้ อาจไม่ใช่แค่ความใส่ใจอย่างเดียว ลูกหนี้อาจคำนึงถึงผลประโยชน์ตัวเอง บางรายอาจมีรายได้อื่นที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

²⁰ ฉัตรชัย โชคธีรสวัสดิ์. (2558, 26 สิงหาคม). ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง. สัมภาษณ์.

²¹ วิเชียร เผ่าชู. (2558, 27 สิงหาคม). นิติกรชำนาญการเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สำนักฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ กรมบังคับคดี. สัมภาษณ์.

ไม่รู้ ไม่ได้อยู่ในระบบเงินเดือนหรือระบบราชการ แต่อย่างไรก็ดี ถ้าใช้วิธีว่าจะไม่ได้รับการปลด ล้มละลายจนกว่าจะได้รับความร่วมมือ อาจจะรุนแรงแต่เป็นเงื่อนไขนี้ถูกนี้จะเกรงกลัวและน่าจะ ให้ความร่วมมือมากกว่า ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงเห็นด้วยกับนักศึกษา ผู้เขียนเห็นว่าในเรื่องดังกล่าว เป็นปัญหาข้อกฎหมาย ที่กฎหมายล้มละลาย มาตรา 81/2 เขียนไว้ไม่ครอบคลุมถึงกรณีที่มีการขยาย ระยะเวลาออกไป แต่ด้วยความเคารพต่อความเห็นของท่านนัฏราชัย โขศิธรสวัสดิ์

ผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง ที่เมตตาให้แง่คิดและมุมมองในการแก้ไขกฎหมายว่า ไม่สมควรให้มีการแก้ไขในส่วนนี้ เพราะจะเป็นการเพิ่มภาระให้กับลูกหนี้ที่เป็นบุคคลล้มละลาย ผู้เขียนเห็นด้วยในหลักการข้อนี้ แต่ถ้าในอนาคตหากเป็นไปได้ ผู้เขียนเห็นก็อยากให้มีการแก้ไข เพื่อให้มีบทบัญญัติของกฎหมายใช้บังคับเป็นการเฉพาะ

4.4 ปัญหาของผลคำสั่งปลดจากล้มละลายที่ทำให้หลุดพ้นจากหนี้ที่อาจขอรับชำระหนี้ได้

จากการศึกษาเห็นได้ว่า ในมาตรา 77 ผลของคำสั่งปลดจากการล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติ ล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มีสาระสำคัญดังนี้ คำสั่งปลดจากล้มละลายทำให้บุคคลล้มละลายหลุดพ้น จากหนี้ทั้งปวงอันพึงขอรับชำระหนี้ เว้นแต่เจ้าหนี้เกี่ยวกับภาษีอากร หรือจังกอบของรัฐบาลหรือ เทศบาล และเจ้าหนี้ซึ่งได้เกิดขึ้น โดยความทุจริตฉ้อโกงของบุคคลล้มละลาย หรือหนี้ซึ่งเจ้าหนี้ ไม่ได้เรียกร้องเนื่องจากความทุจริตฉ้อโกงซึ่งบุคคลล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องของสมรู้

จากการศึกษาเห็นได้ว่ามีเพียงเจ้าหนี้ 2 ประเภทนี้ เท่านั้น ซึ่งไม่ว่าจะได้อื่นคำขอรับ ชำระหนี้ไว้หรือไม่ก็ตามก็ไม่หลุดพ้นจากผลของคำสั่งปลดจากการล้มละลาย ซึ่งทั้งจากการยื่น คำร้องขอต่อศาลให้ปลดจากการล้มละลาย และการปลดจากการล้มละลายโดยอัตโนมัติมีผลเป็น อย่างเดียวกัน หากพิจารณาถึงเหตุผลที่พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 77 ไม่ยอมให้เจ้าหนี้ภาษีหลุดพ้นก็น่าจะเนื่องมาจากเจ้าหนี้ภาษีเป็นเจ้าหนี้ที่ทำเพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน เพราะเงินภาษีที่เรียกได้ก็นำเข้าท้องพระคลังของประเทศ และเอาไปบริหารประเทศในรูปของ งบประมาณแผ่นดิน ส่วนหนี้ประเภทที่สองนี้คือ หนี้ซึ่งได้เกิดขึ้น โดยความทุจริตฉ้อโกงของบุคคล ล้มละลาย หรือที่บุคคลล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้อง ก็น่าจะเป็นเพราะว่ากฎหมายล้มละลายไม่ต้องการ ให้นำหนี้ที่บุคคลล้มละลายก่อขึ้น โดยทุจริต หรือมีส่วนทุจริตสมรู้ หลุดพ้นไปด้วยคำสั่งปลดจากการ ล้มละลาย อันเป็นการลงโทษบุคคลล้มละลายให้ต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน

อย่างไรก็ดี เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายล้มละลายครั้งหลังสุด มาตรา 91/1 ได้ให้ ความเป็นธรรมกับเจ้าหนี้อันเกิดจากการที่เจ้าหนี้สุจริตแต่ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายใน กำหนดเวลา เนื่องจากเหตุสุดวิสัย หรือได้มาขอรับชำระหนี้แต่ไม่ทันกำหนดเวลา เนื่อง จากลูกหนี้ มักมาขอเลื่อนกระบวนการพิจารณาอยู่เรื่อยๆจนทำให้เจ้าหนี้ทั้งหลายเข้าใจผิด และหนี้ดังกล่าวนี้เจ้าหนี้

ได้มาฟ้องภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยอายุความ รวมทั้งกรณีที่มีมูลแห่งหนี้ได้เกิดภายหลังที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้วด้วย เนื่องจากไม่สามารถยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้เพราะจะยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่มีมูลแห่งหนี้เกิดก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ซึ่งนับเป็นเรื่องดี

อย่างไรก็ดีหากได้พิจารณาถึงความรับผิดชอบใดๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าปรับในการกระทำความผิดคดีอาญา ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบไปตามจำนวนหนี้ที่ขอรับชำระหนี้มา ได้แก่ หนี้ค่าปรับและหนี้ตามคำพิพากษา แล้วจะเห็นได้ว่าค่าปรับที่ตกแก่ศาลนั้นก็ให้นำเอาไปเข้าท้องพระคลังเพื่อเอารวบรวมใช้สอยบริหารประเทศเช่นเดียวกันและโดยหลักคำพิพากษาของศาลแม้เป็นแค่คำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ตาม ต้องมีความศักดิ์สิทธิ์เพราะคำพิพากษาของศาลย่อมมีผลผูกพันคู่ความ จะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขก็แต่โดยคำพิพากษาของศาลในที่อยู่ในลำดับที่สูงกว่าเท่านั้น ทั้งนี้ แม้กระทั่งการอุทธรณ์ย่อมไม่เป็นที่เหตุให้มีการทุเลาการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ดังนั้น หากให้หนี้ค่าปรับดังกล่าวหลุดพ้นไปโดยผลของคำสั่งปลดจากการล้มละลาย ย่อมไม่เป็นธรรม

ผู้เขียนเห็นว่าหากให้ลูกหนี้ดังกล่าวนี้หลุดพ้นไปด้วยผลของคำสั่งปลดจากการล้มละลายแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม ทั้งจากการศึกษาการปลดลูกหนี้จากการล้มละลายตามกฎหมายประเทศอังกฤษแล้ว Insolvency Act 1986 พบว่าได้บัญญัติถึง ผลของการปลดจากการล้มละลาย (The Effect of Discharge) ว่าไม่ทำให้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบใดๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าปรับในการกระทำความผิด และการปลดจากการล้มละลายจะไม่ปลดเปลื้องผู้ล้มละลายจากหนี้อื่นๆ ที่ระบุไว้ในข้อ บังคับว่าเป็นหนี้ที่อาจพิสูจน์ได้ในคดีล้มละลายตาม Insolvency Act 1986 มาตรา 281 (6)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 77 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ให้มีอนุมาตรา (3) หนี้ความรับผิดชอบใดๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าปรับในการกระทำความผิดคดีอาญา อันได้แก่ หนี้ค่าปรับและหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อกฎหมายล้มละลายจะได้มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ยิ่งขึ้นและสอดคล้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ต้องการให้เจ้าหนี้ที่สุจริตได้รับการชำระหนี้ด้วยความเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน